

EKONOMİ POLİTİK

IMF'den Aykırı Sesler

Erinç Yeldan, 29 Eylül 2010

IMF, kuşkusuz, belli bir tüzük çerçevesinde ve parti disiplini içerisinde çalışan bir örgüt değil. Vaşington'un meşhur Pensilvanya caddesinde Beyaz Saray konutuna yürüyüş mesafesinde konuşlanan genel merkezinde ve sayıları yüzü aşkın uluslararası bürolarında binlerce uzman çalışıyor. Bu uzmanların ürettikleri çalışma raporları ve önerdikleri politikalar hemen her defasında bir "üst" kademedeki uzmanların "onayıyla" yayınlanmasına rağmen, IMF'nin alışık olduğumuz geleneksel neoliberal politika demeti arasında aykırı sayılabilecek bazı çalışmalar da gözümüze çarpıyor.

Örgütün "imzasını" taşıyan böylesi bir çalışma, IMF'nin 13 Eylül tarihinde Uluslararası Çalışma Örgütü ile birlikte Oslo'da sürdürdüğü bir karşılıklı diyalog toplantısında kaleme alınmış. "*Büyüme, İstihdam ve Sosyal Dayanışmanın Güçlükleri* (*) konulu bu ortak konferansın tartışma metni son derece çarpıcı gözlem ve analitik sonuçlarla yoğrulmuş. Raporun ilgisimizi en çok çeken "*ikili istihdam sistemi*" başlıklı beşinci bölümünü aşağıda okuyucularımızın ilgisine sunuyorum.

"Son yirmi yıl boyunca OECD ülkeleri işgücü piyasalarında esnekliği arttırmak için, sürekli kontratlar aracılığıyla katı istihdam güvencesi taşımayan, geçici iş kontratlarını uygulamaya koydular. Bu uygulama geçici istihdamın hızla yaygınlaşmasına yol açtı. İspanya'da toplam istihdamın yaklaşık yüzde 30'u (OECD içindeki en yüksek oran) bu tür geçici istihdam biçimine dayanmaktaydı.

Esneklikteki bu artış sonucu, bu tür ikili istihdam yapısına sahip ekonomilerde, istihdamdaki değişmelerin üretim düzeyine daha yakından tepki vermesi beklenir. Bu tespit büyük durgunluk altında İspanya'da istihdamın neden yüzde 20'yi aşan oranda daralmış olduğunu da açıklıyor. (Gene IMF tarafından yapılan bir çalışmaya göre) İspanya'nın işgücü piyasalarının analizi geçici istihdam biçimlerinin son krizde zayıf halkayı oluşturduğunu; büyük istihdam kayıplarına neden olduğunu; bazı üretici sektörleri orantısız şekilde etkilediğini; ve olası diğer özümseme ve uyum süreçlerini de devre dışı bıraktığını gösteriyor. (**)

İlke olarak, ikili istihdam yapısı sayesinde durgunluktan çıkmakta olan şirketlerde yeniden geçici istihdamdaki kayıpların telafi edilmesi anlamına geleceği beklenir. Bunun gerçekten söz konusu olup olmadığını bekleyerek göreceğiz. Ancak bu beklenti gerçekleşse dahi, bu sistemin uzun dönemde eşitlik ve hakkaniyet ilkeleriyle bağdaşmadığı yönünde önemli kaygılar var. Toplam istihdam içinde yüksek oranda geçici işçi barındıran ülkelerde, hiç de şaşırtıcı olmayacak biçimde, işçilerin gelir ve sosyal hakları arasında büyük farklılıklar oluşmakta. Bu farklılıklar uzun dönemde geçici işçilerin giderek daha da güvencesizleşmelerine, meslek içi eğitim olanaklarından dışlanarak ileride olası istihdam olanaklarını da yitirmelerine neden oluyor.

Ancak, eşitlik sorunundan da ötede, esnekleştirilmiş geçici istihdam biçimiyle birlikte yüksek güvence altında olan ve sürekli istihdam edilen işgücünün bir arada olmasının aslında işsizliği daha da arttırdığı ve verimsiz olduğuna dair karşı konulmaz kanıtlar ve kuramsal çalışmalar var. İkili istihdam sistemlerinin işsizlik üzerine bu tip ters etkileri, düşük üretkenliğe sahip işçilerin çok yüksek bir dolaşıma sahip olmasının yarattığı daha düşük üretkenlik ve dolayısıyla, daha düşük istihdamın doğrudan bir sonucu” (sf. 35-6). (Vurgular benim).

Halbu ki daha bundan bir ay önce, temmuz ayında ülkemizi ziyaret etmiş olan IMF heyetinin IV. Madde Program-Sonrası İzleme” raporu yayımlanmış idi. IMF’nin 10/278 no’lu ve “onaylı” Türkiye raporu, bundan sonra büyümenin niteliği ile ilgili olarak en büyük tehlikenin “iç talebe dayalı büyüme” olduğunu vurgulamakta ve “iç talebin dış talep ile ikamesinin mümkün olmadığını” yazmaktaydı. Böylece IMF’nin Türkiye raporu, “bir an önce genişleyici mali ve para politikalarından vazgeçilmesini önerirken; işgücü piyasalarının kuralsızlaştırılması, ücretli emeğin esnekleştirilmesi ve istihdamdaki katılıkların (iş güvencesinin) kaldırılmasının dış rekabet için gerekli olduğunu” savlamaktaydı.

IMF’nin, OECD’nin gelişmiş batı ekonomileri için istihdamda ikili bir yapı yaratan esnekleştirilmiş geçici işçiliğe ilişkin eşitlik ve verimlilik kaybı üzerine karşı konulmaz kanıtlar ve kuramsal çalışmalarla desteklenen uyarılarının, Türkiye benzeri “yükselen piyasa ekonomileri” (gelişmekte olan ülkelerin yeni tanımı) söz konusu olduğunda göz ardı edilmesinin kuşkusuz bu satırları aşan nedenleri var. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde yükselen neoliberal küreselleşme dalgasının ve yeni-emperyalizmin yürütücü kurumları arasında yer alan IMF’nin kaleme aldığı bu satırlar bizleri hiç de şaşırtmıyor.

(*)IMF ve ILO (2010) “The Challenges of Growth, Employment and Social Cohesion” konulu ILO-IMF ortak konferansına sunulan tartışma tebliği, Eylül 2010, Oslo.

(**) Cross cutting themes in employment experiences during the crisis” Strategic Policy and Review Department, IMF, 2010.